

NAZAN BEKİROĞLU'NUN SON ROMANI MÜCELLA

Serdar AKARKAN*

Özet

Nazan Bekiroğlu, son romanı Mücella'da toplumsal yaşamda meydana gelen değişimlerin bireyler, özellikle de kadın yaşamında oluşturduğu farklılıkları ele almaktadır. Yazarın özellikle üzerinde durmak istediği toplum yaşamındaki değişiklikler değildir; Mücella'nın hayatındaki değişmeyen nedenlerini sorgulamaktır. Mücella'nın etrafında sarmalanan olaylar dizisi farklı karşılaştırma düzlemlerinin oluşmasını sağlar. Toplumsal baskılar altında kadın erkek ilişkilerindeki çıkmazlar dile getirilir. Romanda, yazarın özyaşamöyküsünden belirgin izdüşümler yer alır. Genç kadınların, erkeklerin kendi kararlarını verme süreçlerinde yaşadıkları ailevi baskılar, kendi isteklerinden aile baskısıyla vazgeçme romanda ele alınan konulardandır.

Anahtar Sözcükler:

Toplumsal baskılar, kadın, bireyleşme, değişim-gelişim, kadın erkek ilişkileri

Abstract

In her latest novel, Mücella, Nazan Bekiroğlu, handles the differences caused by changes taking place in social life individuals, especially on women's lives. It is not the changes in social life that the author wants to especially emphasize; she just examines the reasons of the unchangeable in Mücella's life. The plot series around Mücella causes different planes of comparisons to form. The deadlocks in men-women relationship under social pressure are put into words. In the work, there are some projections from her autobiographical story. Parental pressure on young women in the process of men's making their own decisions, and thus, women's giving up their own ambitions due to family pressure is some of topics taking part in the novel.

Key Words:

social pressure, individualism, changes-development, women-men relationship

Giriş

Nazan Bekiroğlu, edebiyatımızda geleneği modern anlatıya malzeme yapan böylece geçmiş zamanı tüm geleneksel motifleriyle yarattığı edebi esere katan romancılarımızdan biridir. Nazan Bekiroğlu, bu romanında geleneksel edebiyatın herhangi bir ögesini anlatı malzemesi yapmaz ama geçmişteki gündelik yaşamın

---

* Hacettepe Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora öğrencisi, sakarkan@gmail.com

izini sürer. Bu yaşam içindeki sıradan insanın düşünce ve anlayışlarını yakın tarihimizin hızlı değişimlerinin fonu önünde kendine has bir duyarlılıkla ele alır.

Roman bir yanmetin (paratexte) konumundaki başlıksız bir giriş yazısı ile başlar. Yazarın hayatına ilişkin bir anı parçası olarak görülebilecek özellikler gösteren bu yanmetinden, romanın yazılış nedeninin yazarın gençliğinde –henüz üniversite 3.sınıftayken- hayata veda eden “Mücella” olduğu anlaşılır. Söz konusu yanmetne başlayan okuyucu bir “özyaşamöyküsü” okumakta olduğu sanısına kapılabilir. Ancak roman ilerledikçe anlatıcı-yazarın da belirttiği üzere bu eserin kurmaca olduğu anlaşılır: “Senin hayatının benim kâğıdına düşen yazısı bu...”

Yanmetinsellik, yazarın kullandığı bir anlatım tekniğidir. Yanmetin, edebiyat eserinin iletişimsel tanımında eklemlemeyi ifade eder.¹ Yazar şimdiki zamanda kaleme aldığı bu giriş ile okuyucusuna kitabın ortaya çıkış serüvenini verir ve roman geçmiş zamana dönülerek yazılır. Özyaşamöyküsel nitelikleri ağır basan bu metindeki yazar–anlatıcı, yaşamının bir bölümüne tanıklık ettiği “Mücella”nın hayatını bizlere anlatacaktır. Romanın sonunda da bu yanmetnin bir benzerinin yinelendiğini görürüz. Bu ilk ve son yanmetinler, romanın kurmaca yapısını aydınlatan gerçek yaşama ilişkin izdüşümlerdir. Roman iki ana bölümden oluşur. Bölümler içerisinde herhangi bir başka ayırtılma yapılmamıştır.

A. MÜCELLA

Romanın başkişisi “Mücella” iki çocuklu bir ailenin küçüğüdür. Ancak babası daha o doğmadan ölür. Annesi Neyyire Hanım’ın katı disiplini altında büyütülecek olan bu küçük kızın kaderi tamamen annesinin toplumsal ahlakla oluşmuş hayat görüşünün etrafında şekil alır.

Neyyire Hanım’ın en büyük kâbusu “babasız kız çocuğu” büyütme: “Ya “adı çıkarsa” Mücella’nım.” Bu korkular, çevresini sarmıştır bu küçük kızın. Böylece okul hayatına da devam edemeyen Mücella annesinin dizinin dibinde bıçkı nakış, dantel, oya, iğne oyası gibi el becerilerinde kendini geliştirir. Hatta bu işlerde mahallede adından söz edilen kişi haline gelir.

Mücella’nın ağabeyi Fahir ise evliliğini yaptıktan sonra karısı Neriman’ın Neyyire Hanım’ın otoriter tutumuna boyun eğmediği için çıkan tartışmalar neticesinde eşiyle İstanbul’a taşınma kararı alır ve evi terk eder. Kızıyla birlikte yalnız kalan Neyyire Hanım tüm otoriter tavrıyla Mücella üzerinde kesin bir hâkimiyet kurar. Tüm amacı kızını korumak da olsa sonuçta sadece belirli bir yaşam dairesinde harekete programlanmış bir esir yaratır. Mücella bu yaşamın içinde mutludur. Hep evleneceği günü, teliyle duvağıyla koca evine, namusuyla gitme hayalinin gerçekleşmesini bekler.

Neyyire Hanım kardeşinin karısı Mümine Hemşire’nin de bir kızı vardır: Filiz. Filiz de babasız kalan bir çocuktur. Ancak annesi tarafından baskılanmamış, okul hayatına devam etmiş ve bankada da iş bulmuştur. Bulduğu bu işte de kendisine âşık olan Refik Bey ile evlenmiş mutlu bir yuvanın sahibi ve iki kız çocuğunun annesi olmuştur.

Mücella’nın annesi mahallesinde sevilen sayılan bir kadındır. Gelip gidenleri çok olur ama bu gelip gidenlerin hiçbiri Mücella’nın talibi olacak kişiler değildir. Yıllar bu bekleyiş içinde geçer ve Mücella başkalarının hayatının bir parçası, hem de sevilen bir parçası olur; ama kendi hayatının yaratıcısı, kendi hikâyesinin kahramanı olamaz. En nihayetinde Filiz’in kızları da büyür, üniversiteye başlarlar ancak bitirmeden iyi bir nasipleri çıktığı için evlenirler. Mücella artık beklemediği bir evliliğin hazırlıkları haline gelen çeyizini Filiz’in kızları arasında paylaşır.

¹ Aktulum 2007,s.85

Neyyire Hanım, bir gün ansızın öldüğünde geride sadece tek başına evde kalmış bir kız bırakmamış, herkesin dert ortağı, akıl hocası, sırdaşı olacak bilge bir kadın – böyle bir niteliği alabilecek hiçbir yaşam deneyimi edinmemiş olsa da – bırakmıştır.

B. METNİN TAHLİLİ

b.1.Olay örgüsü ve kişiler arasındaki karşıtlık, koşutluklar

Romanın ilk olay halkası anlatıcı-yazarın gerçek hayatına ilişkindir. Anlatıcı, üniversite eğitimi için gittiği Erzurum'dan evine dönmüştür. Mahalledeki eski komşularından Mücella öleli bir yıl olmuştur. Evinin boşaltılması gerekmektedir, çünkü evi müteahhide verilmiştir. Anlatıcı bu haber ile geçmişi düşünmeye başlar. Mücella'nın evine gittiklerinde birlikte yaşananlar, konuşulanlar bir bir hatırlanır. Romanın ortaya çıkışı da böylece başlamış olur. Roman, geriye dönüş tekniği ile ortaya çıkarken anlatıcının Mücella'nın hayatını baştan sona anlatması, kurmaca yapıyı ortaya çıkarır. Mücella'nın tüm yaşamını bir genel görünüm halinde sunan yazar, romanın sonunda gerçek yaşamdan kaynaklanan olayları anlatarak romanın aslında bittiği noktada başladığını vurgular.

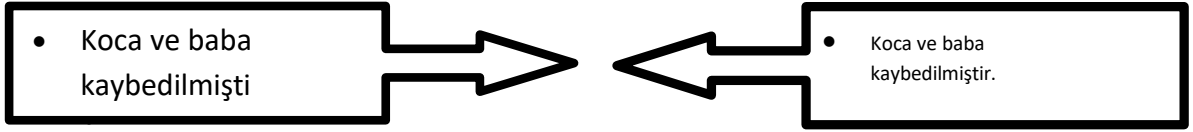
“Nazlıgül” dedi “Bu kadar çok okuyorsun. Korkarım bir gün yazmaktan başka bir işin olmayacak senin kızım. Yazar olacaksın. O zaman, beni yazarsın. Şu Mücella teyzenin solan gülünü, gün görmediğini, içinde yazmaya değer bir şey olmayan kayda değmez ömrünü”.

“Rüya olduk Nazlıgül” dedi denize bakarken. Masal olduk, anlatanımız yok kızım.” (Bekiroğlu, 2015: 337)

Geniş bir zaman diliminde gerçekleşen, tarihi olayların silik bir arka fon olarak kullanıldığı roman, Mücella'nın hayatına etki eden, yön veren, onun hayatını derinliğine çözümlememize yarayan olay örgüleri ile bir araya getirilmiş büyük bir yapboz tahtasıdır. Yazar için önemli olan, Mücella “teyzesine” duyduğu ahde vefadır. Onun hayatını yazacaktır. Bunun sözü, uzun yıllar öncesinden verilmiştir. Bütün olaylar işte bu yüzden Mücella'nın etrafında dögümlenir.

Geriye dönüşlerle yazılan romanda Mücella'nın hayatını etkileyen en önemli olay aksiyon içinde yer almayan baba Tefvik Efendi'nin Mücella doğmadan ölmesidir. Romanda babasını kaybeden tek çocuk Mücella değildir. Dayısının kızı Filiz de onunla aynı kaderi paylaşır. Filiz, babasını bir maden kazasında kaybetmiştir. Romanın ilerleyen bölümlerinde ortaya çıkacak olan Nazlı – ki romanın anlatıcısı olacak ve Mücella'nın “Nazlıgül” dediği roman kişisi –babası da genç yaşta ölmüştür. Yazarın “baba eksikliği” noktasında ortak bir noktada topladığı bu kişiler, Mücella'nın hayatının okuyucu zihnindeki karşılaştırma düzlemlerini oluşturur.

Neyyire Hanım / Mücella   **Mümine Hemşire / Filiz**

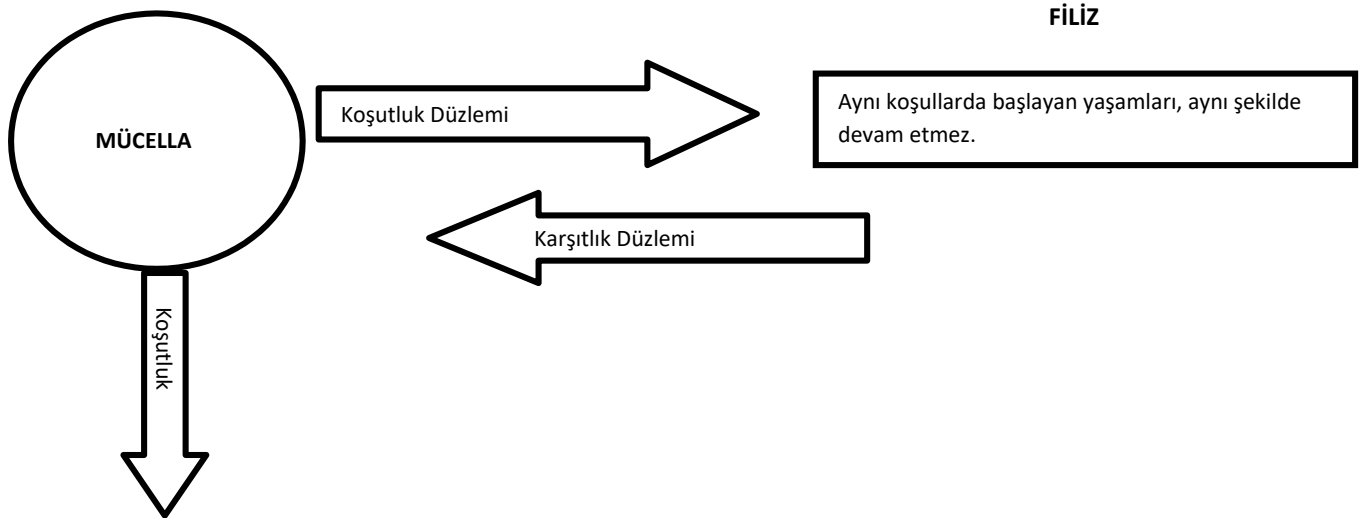

Yaşamlarındaki bu ortak noktalara rağmen kişilik özellikleri ve genel ahlak anlayışı içinde şekillenen hayat görüşleri onları farklı olayların içine sürüklemiştir. Mücella'nın çevresinde şekillenen bu koşutluk, annesinin onu okula göndermemesi ile karşıtlığa dönüşür. Çünkü toplumsal ahlaka uygun olma kaygısı ile büyütülen Mücella karşısında, değişime ve bir süre sonra gelişmeye de kaynaklık edecek süreçlere uyum gösteren Filiz, Mücella'nın hayatının karşıt kutbunu oluşturur. Filiz, genç kızlığının getirdiği heyecanları yaşar, ufak tefek kaçamaklar yapar ve erkeklerle sevgili ilişkileri olur. Bu, etrafında bir dedikodunun oluşmasına neden olsa da bu dedikodular onun yaşamını etkileyecek ve yön verecek düzeye varmaz. Sonuçta hayatın içinde yer alan ve hayatı tüm renkleriyle yaşayabilen bir birey olarak mutlu olur. Mücella ise onun hayatını izlemekle yetinir, onun sevincinin ortağı olmaktan öteye geçemez.

Hayatın başlangıcında Filiz ile olan bu koşutluk-karşıtlık ilişkisi, Mücella'nın hayatının sonuna doğru Nazlı ile kurulur. Nazlı, Sahire Efendi ile Pervin'in kızıdır. Sahire Efendi de bir gün aniden hayata veda eder. Babasız kalan Nazlı'nın en büyük merakı kitap okumaktır. Büyük bir aşkla bağlı olduğu bu alışkanlığı, yazar-anlatıcıya şu sözleri ettirir:

“...Nazlı'nın kitaplarını da hiç kimse Mücella'dan daha fazla anlayamazdı. Nazlı'nın kitapları, Mücella'nın dantelleri... Fark yoktu aralarında. Nazlı da hayatı bir pencerenin içinden seyrediyordu ve onun da hayatla arasında bir pencere camı vardı.” (Bekiroğlu, 2015: 337)

Annesinin onun için oluşturduğu, Mücella'nın hayatını geçirdiği Yezid dairesi timsali evde pencere içi, onun mekânıydı; orada oturur, dışarıyı izler, bütün el işlerini orada yapar. İşte o, pencere içinde otururken bütün hayatlar önünden geçer Mücella'nın.

Benzer özelliklere sahiptirler.

NAZLI

Filiz ile Nazlı arasındaki nesil farkı, Mücella'nın hayatındaki değişmeyi vurgulaması açısından önemlidir. Söz konusu fark, kurmacadan gerçeğe geçiş ve/veya gerçekten kurmacaya geçiş düzleminin de olduğu bir anlam alanıdır. Mücella'nın hayatı, ancak Nazlı onu kaleme aldığı anda gerçekliğe kavuşmuş gibidir. Çünkü bir pencere camından seyredilen hayat, Mücella için değişmeyen, yeknesaklığın mekânıdır.

Neyyire Hanım da baskın kişilik özelliği ile romanda önemli bir yer edinir. Olay akışına 50'li yaşlarında katılan bu kadının yakın çevresinde otorite kurabildiği veya kuramadığı roman kişileri vardır. Neyyire Hanım'ın bu özelliği romanda şöyle dile gelir:

“... eve ayak bastığı ilk gün Neyyire Hanım, ağzı var, dili yok Mümine'yi tepeden tırnağa şöyle bir süzmüş ve ona “hemşire” diye seslenmişti anında. Çünkü Mümine o kadar sakindi ve bu hâliyle o kadar kendisiyle boy ölçüşülecek, gelin görümce kavgasına girişilecek biri değildi ki o ancak himaye edilebilir, kendisine yol gösterilebilirdi ve bu saflığıyla ondan ancak hemşire olabilirdi.” (Bekiroğlu, 2015: 24)

Görüldüğü gibi Neyyire Hanım, karşısındaki kişiye dış geçirip geçiremeyeceğini tahlil edebilen bir alt sınıf hanzadesidir(!) Ancak uzak akrabası Paşazade'nin karısı Müzeyyen Hanım, Neyyire Hanım'ın uzak durduğu, karşısında en azından sessiz kaldığı bir roman kişisi olarak görülür:

“... Gerçi Neyyire Hanım'a kalsa su yolu ederdi şu Paşazade yalısını ama İstanbullu gelin (Müzeyyen Hanım) her zaman mesafeli her zaman resmi idi. Çarıklı erkân-ı harp addetmese de avam bulurdu Neyyire Hanım'ı.” (Bekiroğlu, 2015: 73)

Neyyire Hanım, aradaki sınıfsal fark nedeniyle Müzeyyen Hanım'dan uzak durur. Bunun yanında gelini Keriman'a da otoriter tavrıyla yaklaşmayı dener; ancak Keriman tarafından geri püskürtülür. Böylece Neyyire Hanım, eski gelenek ve görenekleri, baskıcı bir terbiye anlayışını temsil eden roman kişisi olarak iki cephede de savaşı kaybeder. Tek galip olduğu taraf kızı Mücella'dan yanadır.

Neyyire Hanım, Mümine Hemşire arasında herhangi bir çatışma gerçekleşmez. Mümine, görümcesinin bir lütuf gibi sunduğu himayedar tavır karşısında sessiz kalır. Ancak bu iki roman kişisi arasındaki, Mümine Hemşire kaynaklı koşutluk, değişen koşullar ve durumlar karşısında belli karşıtlıkların oluşmasına neden olmuştur. Mümine Hemşire, değişen alfabeyi öğrenmiştir, yeni Türk alfabesi ile okuyup yazabilmektedir. Neyyire Hanım, oğlu ile olan yazışmalarında Mümine'ye hep muhtaçtır bu açıdan. Mümine Hemşire, görümcesinin pek çok işte kendisine muhalefet etmesine ses çıkarmasa da yine bildiğini okumaktadır. Bu noktada Neyyire Hanım baskın ve ezici kişiliğine karşın dağılan, yok olan ve sönen taraf olarak kalır. Yaşamın karşısında değişen ve uyum göstererek gelişenler ayakta kalabilir.

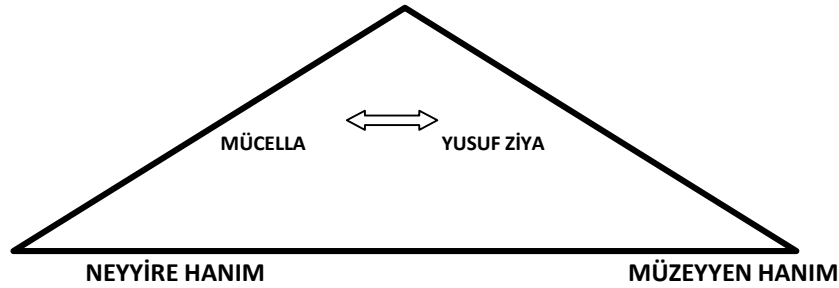
Neyyire Hanım ve Müzeyyen Hanım, aile yaşamında gösterdikleri otoriter tavır açısından belli bir koşutluk çizgisinde buluşurlar. Biri zengin diğeri yoksul bir yaşamın insanları olarak eski terbiye anlayışını ve sınıfsal farklılık kalıplarını temsil eden bu iki aile çocuklarının yaşamlarına müdahaleleri açısından benzerlik gösterirler. Müzeyyen Hanım'ın Mücella'dan küçük bir oğlu vardır: Yusuf Ziya. Yusuf Ziya ile Mücella aynı kişilik özelliklerine sahiptirler. Eserde bu iki roman kişisi şöyle anlatılırlar:

“Neyyire Hanım, misal, elinden gelse, Mücella’yı kalınca bir urganla şu karayemiş fidanın gövdesine bağlardı ama zaten Mücella kendisini adamaya yaratılıştan hazırdı. O, gönüllü teslim olanlar taifesinden, annesinin bir dediğini iki etmeyen, o bir isterse iki veren hayırlı evlatlar zümresindendi. O kadar yetindi ki kendine verilenlerle Mücella, kendisinden istenmeyenleri bile kendiliğinden çıkarıp verdi.” (Bekiroğlu, 2015: 49)

“... Yusuf Ziya kendisini ona (annesine) bağlayan göbek bağını bir kız çocuğu gibi taşır. Bu yüzden her zaman biraz kararsız. Herkesin suyuna gider, “Herkesin gönlü olsun” der. Bu yüzden en fazla kendi gönlünden fedakarlık eder. (Bekiroğlu, 2015: 144)

Yusuf Ziya da belli açılardan Mücella’nın kaderini paylaşır. Ancak Yusuf Ziya bir sonraki kuşak olarak kendi istediklerini gerçekleştirmeyi dener. Ailesi, mühendislik öğrenimi görmesini isterken o Viyana’da Türkoloji okumak ister. Yusuf Ziya, bununla da kalmaz Viyana’dan bir evlilik kararı ile döner. Evlenmek istediği kız, özellikle Müzeyyen Hanım tarafından şiddetle reddedilir. Bu kız “zadegândan” değildir, Yusuf Ziya’dan büyüktür, başından bir evlilik geçmiştir. Müzeyyen Hanım, bu olumsuzlukların özellikle evlilikle ilgili olan bölümünü asla kabullenmez. Yusuf Ziya aşkından zafiyet geçirir, yataklara düşer ancak annesi buna rağmen kararından ödün vermez. Hastalığı sırasında Yusuf Ziya’ya en çok Mücella bakar. Sonunda ölümü beklenen Yusuf Ziya iyileşir. Evlenmek istediği kız olan Suna ise başka biriyle evlenerek Yusuf’un hayatından çekilir. Böylece eski terbiye anlayışı bir kez daha kazanmış olur.

ESKİ TERBİYE VE GÖRGÜ KURALLARI

İki ailenin farklı cinsten, farklı yaş grubundan çocukları arasındaki koşutluk ilişkisi eski değerlerin devamlılığını vurgulaması açısından önemlidir. Yusuf Ziya, hastalığı atlattıktan sonraki yıllarda iyi bir evlik yapar ve mutlu olur.

Mücella’nın hayatından böylece gelip geçen roman kişileri farklı şekillerde kendi hayatlarını kurarken onun hayatında hiçbir şey değişmez. Filiz’in evliliği sırasında umutla dolan, sıranın kendisine geldiğini düşünen, sonuna varıldığı düşünülen bir bekleyişin garip mutluluğu ile Filiz’in düğün hazırlıklarını yapan Mücella için beklenen ve tasarlanan evlilik asla gerçekleşmez. Filiz’in kızlarıyla annelik heyecanını yaşar, bebeklere kendi çocuğu gibi bakar...

Mücella’nın yakın çevresinde gerçekleşen olaylara başkaları da eklenecektir. Bu olaylar da Mücella’nın hayatıyla koşut veya karşıt olabilecek niteliklere sahiptirler. Nefise Hala’nın – Tefik Efendi’nin halakızı – gençliğinde başından geçen bir gönül ilişkisi sonunda doğru yolu bulması (!) ve ailesinin onay verdiği bir evliliği gerçekleştirmesi de romanda yer alan olaylardandır. Yazar-anlatıcı tarafından anlatılan bu olayda Nefise Hanım toplumsal ahlak anlayışını ezip geçememiş, kendi gönlünden fedakarlık yapmış ve sevdiği adama kaçmamıştır.

Ailesinin onay verdiği bir evliliği gerçekleştirmiştir. Ancak sevdiğine kavuşamamanın acısıyla hep mutsuz olmuştur. Romanda Nefise Hala'nın durumu şöyle dile getirilmektedir:

“ Kindinar yokuşunun başındaki koca evinde Nefise Hanım'ın şimdi alnı ak yüzü paktı ama kalbinde taş gibi bir acının ağırlıyla yaşadığından olacak gözlerinde daima kederli bir bakış asılıydı. Hep aynı gözlerle bakardı hayata: kazalı belalı yolları kazasız belasız atlatmayı, eylemekten çok eylememeyi başaranların çorak bakışı. Yaşanmamışlıktan çıkarılan gururun acı tadı.” (Bekiroğlu, 2015: 90)

Sevdiğinden vazgeçerek hayatını hep içten içten duyduğu bir acı ile geçiren Nefise Hanım'ın gençliğinde yaşadığı bu olayın karşısında kızının ve gelinin ona yaşattıkları da ayrıca incelenmeye değer bir nitelik gösterir. Nefise Hanım'ın küçük kızı Rengin, bir fırıncı çırağına kalbini kaptırmıştır. Ailesinin eğitim almasını istediği Rengin, ailesinin bütün direktmelerine karşın sevdiğine kaçar ve mutlu bir evliğe sahip olur. Annesinin yapamadığını gerçekleştirerek mutluluğu yakalayan Rengin, birey olma, kendi kararlarını verebilme yolunda riskli bir yolu denemiş ve başarılı olmuştur. Gönül ferman dinlememiştir, bu, birey olma yolunda bir adım atmasını da sağlamıştır Rengin'e. Yaşanan bu olay neticesinde Nefise Hanım ile kızı arasında oluşan karşıtlık ilişkisi mutlu bir sonu getirebilmiştir. Ama aynı karşıtlık Güzide'nin hayatının sonunu hazırlamıştır. Nefise Hanım'ın gelini Güzide ise bir çocuk annesi iken kocası Şerafettin Albay'ın emir erine âşık olmuştur. Bu aşk onu yakmış yandırmış ve sevdiğinin arkasından ailesini terk ederek gitmiştir. Nefise Hala'nın hayatında gerçekleşen bu farklı iki olay, Mücella'nın hayatının da karşıtlıklarını içerir. Bir gönül ilişkisinden toplumsal baskılar nedeniyle geri dönen Nefise'nin karşısında biri mutlulukla diğeri hüsrarla biten bir başka ilişki ve bunların tam karşısında da ya başına kötü bir iş gelirse diye tüm hayattan sakınılan Mücella... Yazarın kişilerin hayatlarına ilişkin kurguladığı bu ilişkiler ağımda neyin doğru; neyin yanlış olduğunu belirlemek okuyucunun algısına bırakılmıştır. Asıl sorun bireylerin hayat karşısında tek başına ayakta kalabilmeleri için, kendi kararlarını kendilerinin verebilmeleri için gerekli olgunluğa ermelerinde aranmalıdır. Böyle bir eğitim anlayışına sahip olmayan toplumlarda bireyleşemeyen insanlar katı bir ahlak anlayışının baskısı altında pek doğaldır ki yanlışlara düşebilmektedirler; ya da Mücella'da olduğu gibi hayatın dışında yapayalnız kalabilmektedirler. Mutluluk ise ancak bir tesadüf sonucu gerçekleşmektedir.

b.3. Zamanın ve Mekanın kurgusu

Romanda zamanı, iki aşamalı görmek mümkündür: a)Anlatma zamanı b) Olay zamanı olmak üzere. Anlatma zamanı, yazar – anlatıcının şimdiki zamanı veya yaşanan zaman olarak adlandırabileceğimiz bir özelliktedir. Olay zamanı ise yazar-anlatıcının tanıklık ettiği yaşamlar ve onun tanıklığı olmadan çok önce yaşanan olayların zamanı olarak belirlenebilir. Sonuç olarak çok geniş bir zaman dilimini – Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından çok partili döneme geçiş ve darbelerle, çatışmalarla geçen yıllara kadar uzanan bir zaman – kapsayan romanda zaman bir sorgu nesnesi yapılmaz. Ancak değişen ve değişmeyen insan nitelikleri, değişmek zorunda kalan mekânlar çerçevesinde sunulmaya çalışılır.

Mekân, hem gerçek dünyayı hem de kurmaca dünyayı çevresel olarak kuşatır. İnsanın iç dünyası, ruhunda yaşadığı depremler, çevresiyle çatışmaları güçlü mekân betimlemeleri ile okuyucuya sunulabilir. Söz konusu romanda da mekân böyle bir özellikte gözler önüne serilir. Yazar-anlatıcı daha birinci bölümün

başında Neyyire Hanım ve Mücella'yı anlamak için onların bahçesine bakmak gerektiğini söyler:

“Tanımaktır anlamamanın ilk şartı. Sevmek anlamaktan sonra gelir ve Mücella'yı anlamak için önce Neyyire Hanım'ın bahçesine bakmak gerekir. Zaman, 1930'larda bile orada sanki elli yıl önceden gelirdi ve bu kenar mahallenin kimi bahçelerinde hiçbiri budanmayıp olurlarına bırakılmış gülfidanları, ormana dönmüş sardunyalı, cılız ortancalar görünse de Neyyire Hanım'ın bahçesi onun titiz eli tarafından çekip çevrilirdi.” (Bekiroğlu, 2015: 19)

Neyyire Hanım 50'li yaşlarında kurmacanın zaman eksenine girer. Demek ki o Osmanlı'nın son demlerini yaşamış, onun eğitiminden geçmiştir. Oysa şimdi yepyeni bir cumhuriyet kurulmuştur. Eskiye ilişkin bütün değerler hızla değişmekte ve yeni bir hayat kurulmaktadır artık. Eski ahlak algısını, terbiyesini temsil eden bir roman kişisi olarak bahçesinin olanca düzeni, üstelik diğer bahçeler öylesine düzensiz iken, onun sahip olduğu katı terbiye anlayışının ve eskiye olan bağlılığının tüm canlılığıyla yaşamaya devam ettiğinin vurgulanması anlamına gelir.

Değişen zamanla beraber Mücella'nın etrafında kişilerin hayatlarını geçirdikleri mekânlarda da değişimler gerçekleşir. Bu mekân değişimleri, kişilerin özel yaşamlarından kaynaklandığı gibi şehirleşme sürecinin bir ürünü olarak da gerçekleşmektedir. Örneğin Sahire Efendi'nin ölümünden sonra geçim sıkıntısında düşen aile oturdukları yalıtı müteahhide verir. Eski mahalledeki pek çok bahçeli ev, müteahhitlere verilerek yerlerine çirkin bahçesiz çok katlı evler yapılır. Böylece mahalle hayatı yerini apartman hayatına bırakmaya başlar.

Mücella ve Neyyire Hanım'ın etrafında bu kadar köklü değişimler gerçekleşirken onların evinde tek bir eşyanın bile yeri değiştirilmez. Çünkü Neyyire Hanım en yakışan şekli bulmuş ve öylece de yerleştirmiştir. Mücella ilerleyen yaşlarda birkaç eşyanın yerini değiştirmek istese de şiddetli bir şekilde annesi tarafından engellenmiştir. Ve bu iç mekân Mücella tarafından da o kadar benimsenmiştir ki annesinin ölümünden sonra pek çok eşyanın yerini değiştirmiştir; ancak annesi yine haklı çıkmıştır, Mücella yaptığı değişikliklerden hiç de memnun kalmamış, yine her şeyi yerli yerine koymuştur. Artık özgün bir kişilik ve beğeniler için çok geçtir.

SONUÇ

“Mücella” romanı, değişme korkusu yaşayan bir kadının yetiştirdiği bir başka kadını ve onların çevresindeki insanların trajik durumlarını ele alınır. Eskinin değerlerini kalıtsal olarak ve bir kalıp olarak kabullenmiş bir annenin kızını koruma güdüsüyle nasıl davrandığı, korumayı çok istediği kızını nasıl yalnız bıraktığını anlatan bir romandır “Mücella”. Hızlı bir değişim sürecinin insanlarını, toplumsal olaylar merkezli değil ama bireysel çelişkiler, ikilemler açısından ele roman, özellikle kadınların trajik yaşamlarını dramatize ettiği için bir “kadın romanı” olarak adlandırılabilir. Evlilik, kadın – erkek ilişkileri gibi ataerki toplamların önemli bir sorunu olagelen durumların sergilenmesi, her şey bir başka şekilde bürünürken birdenbire ötekileşen yaşam alanları ele alınan başlıca konular olarak görülür.

Kadının bireyleşmesi ve kendi ayakları üzerinde durmasının henüz hiçbir kadın tarafından söylemsel biçimde dile getirilmediği bu süreçte, bireyselleşme sancuları çeken kadının, eski-yeni çatışmasında tesadüflere bırakılan mutluluğu

öyküleştirilir. Kadın, bir eş, bir anne olarak toplumsal yaşam içerisinde yer alırken ya da yer alamazken hemcinsleri tarafından da desteklenmez. Eskinin değer yargıları peşlerini asla bırakmaz. Oysa kaçınılmaz olan tek şey değişimin kendisidir. Buna karşın olay örgülerinin zamansal diziliminde kadından yana bir gelişim çizgisi görülmez. Kadın her durumda ötekileştirilir, değer yargılarına hapsedilir. Bu açıdan kadının bir fert olarak varlığını romanda kabul ettirmesi yükselen bir gelişim çizgisinde değil; ancak zikzaklı bir gelişim çizgisinde görülür. “Mücellâ” romanında başkahramanın etrafında toplanan bütün olaylar, onu yetiştiren terbiye anlayışıyla, bireysel farklılıklarla, kadına bakışın değişimine gösterilen dirençle farklı karşılaştırma düzlemleri sunar okuyucuya. Bu düzlemlerden çıkan sonuç veya sonuçlar, okuyucunun algı süreçlerinde farklı değerler kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay (2007) *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, İstanbul
- BEKİROĞLU, Nazan (2015) *Mücellâ*, Timaş Yayınları, İstanbul
- ÖZYAZICI, Leyla Didar Bekiroğlu (2015) “Mücellâ İle Okurların Karşısına Tekrar Çıkan Nazan Bekiroğlu” 05.05.2016 Tarihinde <http://www.yedirenkdergi.com/2015/11/09> ağ adresinden erişildi.
- RİFAT, Mehmet (2013) *“Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü”* İş Bankası Yayınları, İstanbul
- SAZYEK, Hakan (2006) “Kolaj ve Romandaki Yeri” 04.05.2016 Tarihinde <http://hakansazyek.com/makaleler.html> ağ adresinde erişildi.
- ..... (2004) “Romanda Temel anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması” 15.02.2016 Tarihinde <http://hakansazyek.com/makaleler.html> ağ adresinden erişildi.